

Пояснювальна записка

Основні напрямки розвитку освіти в Україні вимагають створення такої школи, яка б готувала людину інтелектуальну, творчу, здатну самостійно ставити й вирішувати як теоретичні, так практичні завдання. Важлива роль при цьому відводиться рідній мові, бо вона є не тільки окремим навчальним предметом, а й виступає основним засобом опанування усіх інших шкільних дисциплін середньої загальноосвітньої школи. Виходячи з цього, основна мета курсу української мови полягає в тому, щоб забезпечити розвиток та удосконалення умінь і навичок усного мовлення (слухання – розуміння, говоріння); навчити дітей читати і писати; сформувати певне коло знань про мову та вдосконалити практичні вміння; забезпечити мотивацію вивчення рідної мови.

Розробка даної програми з української мови викликана, насамперед, необхідністю удосконалити прийоми і методи підвищення пізнавальної активності молодших школярів, виховати любов до рідного слова, забезпечити високий рівень оволодіння усним і писемним мовленням.

Під час навчання української мови збагачується активний словник школяра, його кругозір, світогляд, розвивається логічне та образне мислення, а дидактичний матеріал сприяє комплексному розвитку: естетичного, морально-етичного та патріотичного виховання.

У процесі навчання учнів рідної мови, крім загальнономовленнєвих та загальнонавчальних умінь значна роль приділяється організаційним, загальнопізнавальним та контрольньо-оцінним.

Дана програма складена відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти з української мови, що базується на трьох змістових лініях: мовленнєва, мовна, соціокультурна. Завдання цих змістових ліній відповідає програмним вимогам: розвитку усного і писемного мовлення,

вмінню користуватися мовою як засобом спілкування, пізнання, впливу; засвоєнню знань про мову, мовні уміння; розширенню уявлень учнів про культуру українського народу.

Всі основні лінії підпорядковуються забезпеченню практичних умінь і навичок, передбачених програмою з мови і мовлення. Саме тому розділи: «Розвиток навичок мовленнєвої діяльності» та «Графічні навички письма, техніка письма, культура оформлення письмових робіт» не виносяться окремими розділами, а оволодіння їх навичками подається паралельно з вивченням мовних тем.

Мовленнєва змістова лінія займає провідне місце в програмі, адже розвиток усного і писемного мовлення – основа бази початкової школи, що формує засоби спілкування, удосконалює пізнання, впливає на інтерес до інших шкільних предметів, виховує культуру писемного мовлення.

Мовна змістова лінія характеризується введенням теми „Мова і мовлення”. Мета цієї теми – дати учням відомості про усне і писемне мовлення та їх значення у житті людини. Особлива увага приділяється виробленню в учнів навичок культури мовлення і культури спілкування. Характерною особливістю цієї лінії є також те, що теми розміщені в такому порядку: «Звуки і букви», «Правопис», «Значення слова», «Речення», «Текст».

Мета такої перестановки: показати учням послідовність утворення правильного усного і писемного мовлення: від утворення звуків, злиття їх в склади, утворення слів, речень до написання текстів. Така організація навчання дає можливість, на думку авторів, показати учням мову у вигляді стрункої, взаємозумовленої системи лінгвістичних явищ і понять, сприяє цілісному, осмисленому і глибокому розумінню матеріалу, а отже, допоможе краще зрозуміти «секрети» правильного усного і писемного мовлення, дозволить побачити і відчутти красу українського слова. Виходячи з таких міркувань,

застосування саме дедуктивного методу навчання, тобто від загального (схема-блок) до конкретного, допоможе учителю в роботі, а учні легше засвоять програмовий матеріал.

Кожна тема подається через лінгвістичну казку, що, в свою чергу, підвищує пізнавальну діяльність молодших школярів, сприяє розвитку навичок мовленнєвої діяльності, які так багатогранно подані в Державних стандартах початкової освіти.

Соціокультурна змістова лінія акцентує увагу учнів на тлумаченні значення слів, приказок, прислів'їв та вміння влучно їх використовувати у мовленні, роботі над написанням творчих робіт, текстів. З метою кращого запам'ятовування лексичного значення слів використовуємо ігрові прийоми роботи з другокласниками.

Діяльнісна лінія трьох змістових ліній спрямована на формування в школярів практичних умінь і навичок, які наявні у програмі з української мови та мовлення.

У другому класі виділяємо такі основні змістові аспекти:

1. Повторення вивченого в 1 класі.
2. Мова і мовлення.
3. Звуки і букви. Алфавіт. Наголос. Склад.
4. Правопис.
5. Значення слова. Частини мови.
6. Речення.
7. Текст.
8. Повторення вивченого за рік.

Реалізація цих змістових аспектів подана в підручнику для другого класу «Українська мова», де навчання рідної мови проходить через гру, казку.

При дедуктивному методі навчання виділяється менша кількість годин на вивчення основних мовних понять, зекономлений час використовуватиметься на реалізацію

розвитку навичок мовленнєвої діяльності, розвиток техніки письма, культури оформлення письмових робіт.

Тема «Корінь слова» переноситься для вивчення на наступний рік з метою цілісного осмислення теми «Будова слова», яка ширше подана в третьому класі.

Особливістю програми для 3 класу є врахування ступеня вивчення мови в 2 класі та врахування індивідуальних потреб молодших школярів у глибшому розумінні необхідності сучасній Людині мовленнєвих знань і умінь. Тому темі «Мова і мовлення» приділяється велика увага, а тема «Корінь слова», яка не вивчалась у 2 класі, в 3 класі вивчається цілісно, з метою усвідомлення значення знань про будову слів для повноцінного використання їх у мовленні.

Враховуючи обізнаність учнів з роллю слів і речень у побудові текстів за 2 клас та великою роботою над вивченням теми «Текст», в 3 класі теми «Слово. Значення слова», «Речення» вводяться для системнішого, глибшого вивчення теми «Текст», як удосконалювальний елемент у виробленні уміння будувати тексти.

Навчальні теми вивчаються в такому порядку:

1. Повторення вивченого за 2 клас.
2. Мова і мовлення.
3. Текст.
4. Слово – основна одиниця мовлення.
5. Творення слів (словотворення). Будова слова.
6. Поділ слів на частини мови. Частини мови (іменник, прикметник, дієслово, прийменник).
7. Речення.
8. Розвиток усного зв'язного мовлення.
9. Розвиток писемного зв'язного мовлення.
10. Повторення вивченого за рік.

У третьому класі вводяться перші поняття про походження мови та мовознавчі терміни, які в 2 класі

подавалися пропедевтично, формується комунікативне мовлення під час вивчення таких тем, як «Значення слова», «Частини мови», «Речення», «Текст».

Значно більше уваги приділено написанню різних творів: творів-розповідей, творів-описів, творів-міркувань. Перед написанням цих творів ведеться різноманітна підготовча робота від складання речень з відповідним словом, до творів з деформованим текстом, творів за опорною групою лексики, твором за початком чи кінцівкою, твором за планом, твором за аналогією та ін.

Всі ці види роботи забезпечать розвиток як усного, так і писемного мовлення.

Програма з української мови для 4 класу завершує вивчення початкового курсу з даного предмета за дедуктивним методом навчання. Учні систематизують, узагальнюють та закріплюють мовні знання, уміння та навички, які вони здобули протягом трьох років вивчення різних розділів мови, а також розширюють їх.

Характерною особливістю даної програми є те, що засвоєння програмового матеріалу проводиться на опрацьованих художніх творах для 4 класу. Це дає можливість учням, спостерігаючи за побудовою речень у тексті, осмислити практичну значущість мовних понять, відчуті необхідність знань про них та необхідність вироблення відповідних умінь.

Програмою також передбачено систематичне використання словників для молодшого шкільного віку. Лексичні, орфоепічні та орфографічні знання, уміння, навички набуваються, перевіряються, удосконалюються і закріплюються за допомогою тлумачного, орфоепічного, орфографічного та етимологічного словників для молодшого школяра. Практичне засвоєння синонімів та антонімів проводиться за допомогою словника синонімів і словника

антонімів. Так словники стають другим підручником для засвоєння української мови.

Розділи «Мовленнєва діяльність», «Графічні навички письма. Техніка письма. Культура оформлення письмових робіт» розподіляються на частини відповідно до вироблення певних знань та умінь розділу «Знання про мову. Мовні уміння».

Розділ «Знання про мову. Мовні уміння» продовжується вивчатися (як і в попередніх класах) за дедуктивним методом, з широким використанням емоційно-образної діяльності учнів у процесі пізнання рідної мови. Програмний матеріал подано у такому порядку:

1. Мова і мовлення.
2. Повторення вивченого в 3 класі.
3. Текст.
4. Слово – основна одиниця мовлення.
5. Зв'язок слів у реченнях. Змінювання частин мови: іменник, займенник, прикметник, дієслово, прислівник, числівник (така перестановка порядку вивчення тем дає можливість практично показати учням необхідність заміни іменників займенниками; дієслова допомагають зрозуміти діяння предметів, явищ, а прислівники уточнюють інформацію про дієслова).
6. Речення. Правопис.
7. Розвиток зв'язного мовлення.
8. Повторення і узагальнення вивченого у 1-4 класах.

Особливості організації навчально-виховного процесу на уроці української мови

– підручник створює умови, якщо учні є шукачами інформації, дослідниками, винахідниками, співбесідниками;

– створення ситуації успіху відчуття радості від самостійного «відкриття» та творчого пошуку: перетворення теоретичного матеріалу в малюнкові чи схематичні образи;

– організація самостійної діяльності: розв’язання проблемних ситуацій; самоконтроль, самооцінка (позначка «Сонечко»);

– застосування різних форм навчання: індивідуальних, групових, ігрових (позначки «Білочка», «Квіти»), навчально-рольова гра (інсценізація);

– проведення нетрадиційних уроків: урок-казка (драматизація, інсценізація), урок-свято (виконання творчих завдань), урок-гра.

Актуальність, новизна програми з української мови

Залучення активних прийомів і методів навчання, підвищення пізнавальної активності молодших школярів (проблемно-пошуковий, імітаційно-ігровий).

Пріоритет у вивченні мови надається “відкриттю” учнями мовних законів, а не передача готових знань.

Розподіл програмового матеріалу за методикою укрупненого структурування: вивчення теоретичного матеріалу логічно завершеними частинами (логічними блоками) і перетворення його у малюнкову опору; зміна порядку вивчення тем у засвоєнні програмового матеріалу; використання зекономленого часу на вироблення досконалих умінь в усному і писемному мовленні (складання і написання текстів).

Основні завдання програми з української мови

– сформувати духовно багату, соціально активну особистість неможливо без оволодіння мовою;

– перейти від пояснювально-ілюстративного методу навчання до діяльнісного (мінімум готових фактів і максимум

активного творчого пошуку, самостійних міркувань, доведення тверджень);

– включити учнів в самостійну навчально-пізнавальну діяльність;

– показати мову у вигляді стрункої системи лінгвістичних явищ і понять: звук, словотворення, слово, речення, текст;

– сприяти цілісному, осмисленому і глибокому розумінню теоретичного матеріалу;

– розвивати образне мислення через застосування методів ейдетики.

Завдання підручника з української мови

Підручник носить навчальний характер, розвивальний, виховний, а також формує творчу особистість.

Головне завдання підручника – використання методичних прийомів, які активізують навчальну діяльність школярів, тому що головне не передати знання, а формувати здібності.

Завдання підручника

– зробити процес вивчення мови захоплюючим і цікавим (В.Сухомлинський: «Виховувати любов до рідної мови – значить утверджувати почуття захоплення, здивування, схвильованість»);

– реалізувати особистісно-орієнтований підхід до вивчення мови (позначка «Білочка», гра);

– виховати інтерес до рідної мови та бажання володіти нею на високому рівні, розвивати зв'язне мовлення (проведення нетрадиційних уроків мови);

– дати системні знання (узагальнюючі схеми).

Розвивальний вплив підручника на особистість молодшого школяра

Розвиток психічних процесів: сприймання (діють: розфарбовують, домальовують, з'єднують), уяви (емоційність:

гра, фантазія), уваги (мимовільна: розвиває довільну), пам'яті (слабка є опорою), мислення (образне: є малюнок, схема).

Види робіт:

– уявлення і казкове перетворення теоретичного матеріалу: «Уяви», «Пофантазуй»;

– порівняйте, запам'ятайте, пригадайте, перекажіть;

– вилучіть зайве, знайдіть спільне, знайдіть нове;

– висловте власну думку, уявіть, пофантазуйте;

– запишіть чи підкресліть кольоровими олівцями.

Розвиток творчих здібностей (придумування, інсценізація, фантазування, нестандартність думки).

Види робіт:

– оформлення власних проєктів: словникова скринька, словникова палітра, міні-книжечок, малюнків із кодуванням теоретичного матеріалу (позначка «Вовчєня малює»);

– створення казок, фантастичних історій та їх озвучення чи інсценізація;

– перетворення добрих слів у кольорове намисто.

4 клас

120 год

(I семестр – 64 год, 4 год на тиждень,

II семестр – 56 год, 3 год на тиждень)

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1	2	3
5	<p>Мова і мовлення</p> <p>Повторення вивченого про роль мови як засобу спілкування, пізнання. Мови світу. Українська мова – державна мова. Розширення відомостей про вимоги до усного і писемного мовлення. Культура мовлення та культура спілкування. Закріплення відомостей про вимоги до читання вголос і мовчки, виразне читання поезії та прози, які</p>	<p>Учень</p> <p>має уявлення про роль мови як засобу спілкування; знає напам'ять кілька віршів про роль мови в житті людини; знає вимоги до усного і писемного мовлення;</p> <p>володіє навичками читання вголос і мовчки, виразним читанням; вміє передавати та інсценізувати казки; слухає і передає детально чи вибірково зміст прослуханого; складає діалоги та зв'язні усні і писемні висловлювання;</p>
	<p>опрацьовувались в 1-3 класах; переказування та інсценізація прочитаних дітьми казок (за вибором). Слухання художніх текстів, перевірка розуміння прослуханого, складання діалогів, складання зв'язних усних і писемних</p>	

	<p>висловлювань (за пропозицією вчителя).</p> <p>Практикування після мовчазного читання тексту учнями перевірку його розуміння та обговорення прочитаного.</p>	<p>вміє читати мовчки; розуміє зміст прочитаного; висловлює свою думку при обговоренні.</p>
<p>6</p>	<p>Повторення вивченого в 3 класі</p> <p>Повторення вивченого про словотворення та звуковий аналіз слів.</p> <p>Повторення вивченого про значення слів та частини мови.</p>	<p>Учень</p> <p>правильно називає і схематично позначає звуки слова та будову слова; уміє утворювати нові слова за допомогою значущих частин слова; розрізняє спільнокореневі слова; уміє правильно використовувати слова з прямим і переносним значенням, синоніми, антоніми; вміє користуватися словниками; визначає вивчені</p>
	<p>Повторення орфографічних та пунктуаційних правил правопису.</p> <p>Повторення вивченого про речення.</p>	<p>частини мови та знає їх роль у реченні.</p> <p>орієнтується в орфографічних та пунктуаційних правилах, вивчених в 1-3 класах;</p> <p>розпізнає види речень; визначає головні та другорядні члени речення; встановлює зв'язок</p>

	<p>Повторення вивченого про будову тексту, їх тему, мету, заголовок та типи текстів.</p>	<p>слів у реченні; поширює речення; володіє матеріалом про будову тексту, тему, мету, заголовок та знає типи текстів.</p>
	<p><i>Розвиток навичок мовленнєвої діяльності</i> Уміння сприймати на слух ряди, складені із звуків, складів, сполучень слів, речень (кількість матеріалу перевищує ту, що пропонувався у 3 класі). Виконання вправ на розпізнавання у сприйнятому звуковому потоці окремих його частин; уміння визначати кількість вимовлених одиниць, помічати ті слова, які навмисне вимовлені з певним відхиленням</p>	<p>Учень уміє сприймати на слух ряди, складені із звуків, складів, сполучень слів, речень; розпізнає у звуковому потоці кількість вимовлених одиниць; помічає слова, які вимовлені з відхиленням наголосу, російське слово серед українських слів;</p>
	<p>(наприклад, наголосу), слова вимовлені двічі, російське слово серед українських. Уміння співвіднести ряд прослуханих слів, словосполучень, речень з малюнками і вибрати те, що найбільше відповідає малюнку; вибрати із даного ряду те, яке необхідне; поділити слова на групи, за</p>	<p>уміє співвідносити ряд прослуханих слів, словосполучень, речень з малюнками; вибирає найнеобхідніші із них; поділяє слова на групи за визначеною вчителем ознакою;</p>

	<p>самостійно чи за визначеною вчителем ознакою.</p> <p>Удосконалювати уміння регулювати силу голосу, темп мовлення, читати напам'ять віршові чи прозові твори. Закріплювати уміння переказувати (детально чи вибірково) текст з опорою на даний, а також без опори на допоміжні матеріали, за колективно складеним планом або опорними словосполученнями.</p> <p>Уміння щоденно дотримуватися правил мовленнєвого етикету, культури спілкування.</p> <p>Розвивати уміння самостійно складати висловлю-</p>	<p>правильно регулює силу голосу, темп мовлення; виразно читає напам'ять віршові чи прозові твори; вміє детально або вибірково передавати зміст прочитаного; вміє користуватись планом або опорними словосполученнями;</p> <p>уміє самостійно складати висловлювання на</p>
	<p>вання на задану чи вибрану тему, висловлювати своє ставлення до предмета висловлювання.</p> <p>Узагальнювати вміння учнів пояснювати значення слова, визначати його будову та частину мови, до якої воно належить.</p> <p>Закріплювати та узагальнювати вивчене про речення, будову тексту.</p>	<p>задану чи вибрану тему; висловлює свою думку щодо предмета висловлювання;</p> <p>володіє навичками пояснювати значення слова; визначає будову слова; розпізнає частини мови;</p> <p>вміє визначати межі речень, основу і другорядні члени речення,</p>

		<p>ставити розділові знаки при однорідних членах речення та в кінці речень; визначає поширені та непоширені речення; орієнтується у постановці запитань до всіх членів речення; визначає види речень за метою висловлювання; володіє навичками визначення будови тексту.</p>
	<p><i>Графічні навички письма. Техніка письма. Культура оформлення письмових робіт</i></p> <p>Закріплювати відомості про техніку письма, культуру оформлення письмової роботи. Удосконалю-</p>	<p>Учень</p> <p>дотримується культури оформлення письмової роботи; пише плавно, ритмічно у сітці зошита в</p>
	<p>вати уміння плавно, ритмічно писати у сітці зошита в одну лінію. Розвиток безвідривного письма слів до 6 літер. Поступове прискорення письма в міру індивідуальних можливостей. Удосконалювати уміння учнів правильно розміщувати на дошці і в зошиті програмовий матеріал. Закріплювати уміння пра-</p>	<p>одну лінію; безвідривно пише слова, що складаються з шести літер; прискорює письмо в міру індивідуальних можливостей;</p> <p>правильно розміщує текстовий матеріал на дошці та в зошиті; пам'ятає правопис словникових слів за 1-3 класи;</p>

	<p>вільно писати словникові слова із списків для запам'ятовування, які були опрацьовані у 1-3 класах; правильно вимовляти слова і чітко проговорювати так, як слід писати те, чи інше слово.</p> <p>Повторити розділові знаки в середині (звертання) та в кінці речення.</p> <p>Закріпити вміння поділяти текст на логічно завершені частини та необхідність дотримання абзаців при оформленні творчих завдань, переказів.</p>	<p>правильно промовляє і пише їх;</p> <p>вміє ставити розділові знаки в середині (звертання) та в кінці речення; вміє поділяти текст на логічно завершені частини; визначає правильно кількість абзаців і дотримується їх при написанні творчих робіт.</p>
<p>10</p>	<p>Текст Розвиток умінь визначати</p>	<p>Учень визначає тему висловлю-</p>
	<p>тему висловлювання у текстах-розповідях, описах, міркуваннях, знаходити або формулювати самостійно основну думку.</p> <p>Спостереження за роллю абзаців. Поділ тексту на частини, складання плану з допомогою вчителя та самостійно.</p> <p>Складання тексту-розповіді за опорними словами, за спостереженнями, аналогією з прочитаним тощо, з</p>	<p>вання в різних типах текстів; формулює самостійно основну думку;</p> <p>вміє визначати абзаци в тексті; ділить текст на частини; складає план за допомогою вчителя або самостійно;</p> <p>складає тексти-розповіді за опорними словами, за спостереженнями, за аналогією за прочитаним;</p>

	<p>орієнтацією на слухача, тему та мету висловлювання.</p> <p>Складання тексту-опису за опорними словами, за спостереженнями, аналогією з прочитаним тощо.</p> <p>Науково-популярні описи та їх порівняння з художніми.</p> <p>Спостереження за особливостями змісту та побудови тексту-міркування; наявність певного твердження, доказів та висновків. Формування уміння будувати текст-міркування, добираючи переконливі докази,</p>	<p>складає тексти-описи за опорними словами, за спостереженнями, аналогією за прочитаними, науково-популярними описами та порівнює їх з художніми;</p> <p>володіє навичками спостереження за особливостями змісту та побудови тексту-міркування; вміє знаходити докази та робити аргументовані висновки;</p>
	<p>робити висновки.</p> <p>Написання замітки до стінгазети. Оформлення записів спостережень за екскурсією.</p> <p>Удосконалення змісту та форми власних текстів під керівництвом учителя і самостійно: відповідність висловлювання заданій темі; наявність у тексті складових частин, дотримання логіки викладу; усунення одноманітних конструкцій</p>	<p>готує замітки до стінгазети; правильно оформляє записи спостережень за щойно проведеною екскурсією;</p> <p>вміє під керівництвом учителя і самостійно удосконалювати зміст тексту: триєдина будова тексту дотримання логіки викладу; усуває одноманітні конструкції, невинні повторення; дотримується у тексті абзаців.</p>

	речень, невиправданих повторень тощо. Дотримання абзаців у тексті.	
	<p>Розвиток навичок мовленнєвої діяльності</p> <p>Уміння після одного прослуховування тексту зрозуміти його зміст. Уміння сприйняти, усвідомити значення загального тону, тембру, сили голосу читця для визначення змісту твору, його емоційного забарвлення. Уміння скласти свою думку, зв'язати прослухане зі своїм життєвим досвідом.</p>	<p>Учень</p> <p>уміє після одного прослуховування тексту зрозуміти його зміст; знає, який тон, тембр, силу голосу застосувати до тексту, як передати емоційне забарвлення; вміє зв'язати прослухане зі своїм життєвим досвідом;</p>
	<p>Переказування, розігрування відомих дітям казок, епізодів з мультфільмів.</p> <p>Уміння скласти діалог за прочитаним, малюнком – з опорою на допоміжні матеріали і без них. Уміння дотримуватися правил мовленнєвого етикету, культури спілкування.</p> <p>Уміння переказати (детально, вибірково) текст з опорою на даний або колективно складений план. Уміння висловити свою думку про предмет</p>	<p>переказує та інсценізує відомі дітям казки, мультфільми;</p> <p>складає діалог за прочитаним, за малюнком – з опорою на допоміжні матеріали і без них; дотримується правил мовленнєвого етикету, культури спілкування;</p> <p>вміє переказувати текст (детально чи вибірково) з опорою на план і без нього;</p> <p>вміє висловлювати власну думку, обґрунто-</p>

	<p>висловлювання, обґрунтувати її, доповнити текст на основі особистого життєвого досвіду.</p> <p>Уміння удосконалювати текст. Уміння переглядати, миттєво розпізнавати окремі характеристики друкованого матеріалу: розрізняти очима в тексті з діалогом слова дійових осіб, виділені за допомогою тире або лапок, а також слова автора; уміння розпізнавати з одного погляду кількість слів у</p>	<p>вувати її; доповнює текст матеріалами особистого життєвого досвіду;</p> <p>удосконалює текст; вміє миттєво розпізнавати окремі характеристики змісту: слова дійових осіб, розділові знаки, слова автора, кількість слів у реченні, складеному з 4-5 слів; помічає зміни порядку слів у двох схожих реченнях;</p>
	<p>реченні, складеному з 4-5 слів, зміну порядку слів у двох схожих реченнях, невеликих за розмірами.</p> <p>Уміння під час огляду порівняно невеликої частини попередньо прочитаного тексту знаходити зазначені елементи змісту.</p> <p>Уміння розмічати текст при підготовці до виразного читання. Уміння самостійно прочитати і зрозуміти матеріали, що мають комунікативне навантаження: достатньо поширені інструкції до ігро-</p>	<p>уміє знаходити зазначені вчителем елементи змісту;</p> <p>розмічає партитуру тексту перед виразним читанням; читає і розуміє досить поширені інструкції до ігрових і навчальних завдань, тексти;</p>

	<p>вих і навчальних завдань, тексти.</p> <p>Уміння працювати з деформованим текстом.</p> <p>Уміння самостійно скласти письмове висловлювання про прочитаний твір, епізод переглянутого фільму, ситуації з життя класу або сім'ї та ін., висловити своє ставлення до предмета висловлювання. Уміння скласти записку, яка містить пояснення якогось</p>	<p>володіє навичками роботи з деформованим текстом;</p> <p>володіє навичками написання детальних або вибіркових переказів; самостійно складає анотацію до прочитаного твору, переглянутого фільму; описує ситуації з життя класу або сім'ї; висловлює своє ставлення до оточуючого; воло-</p>
	<p>факту; привітання, запрошення, а також загадку, лічилку, казку.</p> <p>Уміння обговорювати свої письмові роботи в парах, групах; побачити позитивні сторони роботи, дати поради щодо її доопрацювання. Уміння вдосконалювати написане.</p>	<p>діє навичками складання записок, привітань, запрошень, загадок, лічилок і казок;</p> <p>обговорює в парах письмові роботи; вказує на позитивні та негативні сторони твору; дає поради щодо покращення його написання; удосконалює написане.</p>
	<p>Графічні навички письма. Техніка письма. Культура оформлення письмових робіт</p> <p>Оформлення письмових робіт відповідно до вимог, які зазначені в «Контролі</p>	<p>Учень</p> <p>вміє оформляти письмові роботи згідно до вимог, поданих у</p>

	та оцінюванні письмових робіт».	«Контролі та оцінюванні письмових робіт».
11	<p>Слово – основна одиниця мовлення</p> <p>Спостереження у текстах за вживанням вивчених частин мови і їх роллю.</p> <p>Спостереження у текстах за вживанням іменників та їх роллю. Розширення уявлень про лексичне значення іменника. Тлумачний словник. Поняття багатозначності окремих іменни-</p>	<p>Учень</p> <p>спостерігає і визначає вивчені частини мови та їх роль у реченні;</p> <p>вміє визначати іменники в тексті; пояснює лексичне значення іменників з абстрактним значенням;</p> <p>має уявлення про багатозначні іменники;</p>
	<p>ків.</p> <p>Вживання іменників у прямому й переносному значеннях. Спостереження за точним і влучним вживанням слів, які найбільше відповідають змістові тексту. Іменники-синоніми, іменники-антоніми. Вироблення умінь у точному і влучному вживанні синонімів, антонімів. Робота з словниками синонімів та антонімів.</p> <p>Поняття про займенник як частину мови.</p> <p>Спостереження за вживанням у текстах займенників</p>	<p>вміє користуватися тлумачним словником;</p> <p>вживає іменники в прямому і переносному значенні при написанні творів;</p> <p>вміє точно добирати іменники, які найвлучніше відповідають змісту тексту; використовує у своєму мовленні іменники-синоніми, іменники-антоніми; володіє навичками роботи зі словниками синонімів та антонімів;</p> <p>вміє вживати займенники замість повторюваних</p>

	<p>і їх роллю. Спостереження за вживанням у текстах (художніх і наукових) прикметників та їх роллю, розвиток умінь впізнавати прикметники у тексті. Утворення прикметників. Розвиток умінь доречно вживати прикметники у власних висловлюваннях. Вживання прикметників у прямому і переносному значеннях.</p>	<p>іменників; вміє розпізнавати у текстах прикметники; знає їх роль у мовленні; утворює прикметники за допомогою префіксів та суфіксів; влучно вживає прикметники в усному та писемному мовленні; вміє користуватися при написанні творів прикметниками-синонімами і прикметниками-антоні-</p>
	<p>Прикметники-синоніми та прикметники-антоніми. Практична робота зі словниками. Спостереження за вживанням дієслів у текстах та їх роллю. Лексичне значення дієслів, розширення уявлень про нього. Робота з тлумачним словником. Вживання дієслів у прямому та переносному значеннях. Дієслова-синоніми та дієслова-антоніми. Практична робота зі словниками. Практичне вироблення умінь добирати з ряду те дієслово, яке найбільше відповідає мовній ситуації, формування</p>	<p>мами; вміє користуватися словниками по добору прикметників за завданням вчителя; вміє знаходити дієслова в текстах; пояснює лексичне значення дієслів, користуючись тлумачним словником; вживає у мовленні дієслова з прямим і переносним значенням; дієслова-синоніми та дієслова-антоніми, добирає їх у словниках; уникає одноманітності, добираючи потрібне дієслово;</p>

	<p>умінь уникати одноманітності у використанні дієслів, що означають мовлення чи рух.</p> <p>Загальне поняття про прислівник як частину мови. Спостереження за вживанням прислівників у текстах та їх роллю. Прислівники близькі та протилежні за значенням. Добір із поданих прислів-</p>	<p>вміє розпізнати в тексті прислівник; розпізнає прислівники-синоніми та прислівники-антоніми;</p> <p>добирає прислівники, які</p>
	<p>ників тих, які найбільше відповідають меті та типу висловлювання.</p> <p>Поширення речень або тексту прислівниками.</p> <p>Спостереження за вживанням числівників у текстах та їх роллю. Загальне поняття про числівник як частину мови.</p>	<p>найбільше відповідають типу мовлення;</p> <p>поширює текст прислівниками;</p> <p>впізнає у текстах числівники та визначає їх роль.</p>
<p>54</p>	<p>Частини мови. Зв'язок слів у реченнях. Змінювання частин мови</p> <p>Змінювання вивчених частин мови у реченнях.</p> <p>Спостереження за змінюванням іменників і значення такого змінювання. Відмінювання іменників.</p>	<p>Учень</p> <p>правильно змінює вивчені частини мови в реченнях для зв'язку слів у ньому;</p> <p>змінює іменники за родами і числами;</p> <p>визначає початкову форму іменників;</p>

<p>Назви відмінків та їх значення.</p> <p>Розрізнення відмінків.</p> <p>Загальне ознайомлення із основними правилами під час відмінювання іменників.</p>		<p>знає і правильно називає відмінки із запитаннями до них;</p> <p>розрізняє відмінки з однаковим запитанням;</p> <p>відмінює іменники за зразком;</p> <p>має уявлення про особливості у правописі іменників під час їх відмінювання;</p>
	<p>Правопис відмінкових закінчень іменників:</p> <p>– у родовому відмінку жіночого роду з основою на тверді приголосні пишеться закінчення -и і після м'яких приголосних звуків та [ж], [ч], [ш] – закінчення -і (парти, землі, печі, каші, ружі); зміна голосних звуків [і] з [е], [о] в корені іменників жіночого роду, що в початковій формі закінчуються на приголосний звук (річ – речі, рік – року). Уміння користуватися орфографічним словником для перевірки закінчень іменників у родовому відмінку;</p> <p>– у давальному і місцевому відмінках зміна</p>	<p>уміє визначати відмінкові закінчення в родовому відмінку жіночого роду з основою на твердий, м'який та шиплячі приголосні звуки; володіє навичками чергування голосних у родовому відмінку жіночого роду, які в називному відмінку закінчуються на приголосний звук;</p> <p>вміє користуватися орфографічним словником для перевірки закінчень іменників у родовому відмінку;</p> <p>орієнтується в написанні відмінкових закінчень у</p>

	<p>приголосних звуків [г], [к], [х] на [з], [ц], [с] перед закінченням -і (дорога – дорозі, горіх – у горісі, яблуко – у яблуці та ін.); закінчення іменників чоловічого роду – назв істот (-ові, -еві, -єві або -у, -ю, братові і брату); в орудному відмінку</p>	<p>давальному та місцевому відмінках жіночого роду та зміні приголосних перед закінченням -і, паралельних закінченнях іменників чоловічого роду назв істот;</p> <p>знає відмінкові закінчен-</p>
	<p>– іменники з основою на м'який приголосний звук і [ж], [ч], [ш] мають закінчення: жіночого роду -єю, -єю (землею, межею, надією), чоловічого роду -ем, -єм, (рай – раєм), а іменники жіночого роду з основою на твердий приголосний звук -ою, чоловічого роду -ом; перевірка іменників чоловічого роду з основою на -ар, -яр за словником; подовження приголосних перед закінченням іменників жіночого роду (винятки: збіг двох приголосних: радістю);</p> <p>– вживання апострофа після кінцевих приголосних звуків основи на [б], [п], [в], [м], [ф] перед закінченням -ю в</p>	<p>ня в орудному відмінку чоловічого та жіночого роду; перевіряє за словником закінчення в іменниках чоловічого роду -ар, -яр; орієнтується у подовженні приголосних в орудному відмінку жіночого роду;</p> <p>вживає апостроф в орудному відмінку жіночого роду після губних перед -я, -ю;</p>

	<p>іменниках жіночого роду з основою на приголосний в орудному відмінку однини (любов'ю, ім'ям). Розрізнення іменників за відмінками. Засвоєння умінь правильно використовувати прийменники з іменниками в різних</p>	<p>вміє визначати відмінки іменників; правильно використовує прийменники з іменниками в різних відмінках;</p>
	<p>відмінках. Відмінювання іменників у множині. Правопис та вимова слів для запам'ятовування: аеродром, будь ласка, гардероб, гектар, гвинтівка, до побачення, держава, дисципліна, інженер, кілометр, механік, мізинець, мільйон, океан, портрет, революція, республіка, сигнал, телеграма, телефон, температура, терпуг, трамвай, тролейбус, фанера, фартух, футбол, цемент, чернетка, шеренга, юннат, ярина.</p>	<p>правильно відмінює іменники в множині; пам'ятає наголос і правопис словникових слів.</p>
	<p><i>Розвиток навичок мовленнєвої діяльності</i> Уміння помічати слова, вимовлені з якимось відхиленням від норм та правильно їх вимовляти;</p>	<p>Учень помічає слова, вимовлені з відхиленням від норм або іншою мовою;</p>

	<p>російські слова серед українських слів та правильно їх говорити українською мовою.</p> <p>Уміння помічати точні, влучні, образні слова.</p> <p>Уміння вибрати із даного ряду слів те, яке подібне</p>	<p>спостерігає і занотовує точні, влучні та образні слова і словосполучення;</p> <p>уміє добирати слова-синоніми чи слова-антоніми; поділяє слова</p>
	<p>або протилежне за значенням, розділити слова на групи за певною ознакою.</p> <p>Уміння регулювати дихання, силу голосу, темп мовлення.</p> <p>Уміння читати напам'ять віршовані і прозові тексти.</p> <p>Уміння внести словами деякі доповнення, зміни до тексту та удосконалювати його.</p> <p>Уміння миттєво впізнавати найбільш уживані слова, сполучення коротких слів.</p> <p>Уміння проглядати словники і знаходити у них потрібні слова.</p> <p>Уміння прочитати мовчки 2-3 речення, що відрізняються 1-2 словами і зрозуміти різницю в значенні схожих, але неоднакових</p>	<p>на групи за даною вчителем ознакою;</p> <p>регулює дихання, силу голосу та темп мовлення;</p> <p>виразно читає напам'ять віршові та прозові тексти;</p> <p>вміє влучно доповнити словами речення; вносить зміни до тексту, удосконалюючи його;</p> <p>миттєво впізнає найбільш уживані слова, сполучення та редагує текст;</p> <p>орієнтується в роботі зі словниками за даними вчителем завданнями;</p> <p>уміє розпізнавати речення, які різняться 1-2 словами і бачить різницю в значенні схожих, але неоднакових речень;</p>

	<p>речень. Уміння працювати з деформованим текстом: замінити недоречно повторювані слова. Уміння вдосконалювати написане.</p>	<p>правильно працює з деформованим текстом; замінює недоречно вжиті повторювані слова; уміє редагувати написане.</p>
	<p><i>Графічні навички письма. Техніка письма. Культура оформлення письмових робіт</i> Письмо букв, складів, слів в алфавітній послідовності. Удосконалення уміння писати на дошці і в зошиті, зберігаючи паралельність рядків та однакову висоту слів. Індивідуальний підхід до удосконалення навичок письма.</p>	<p>Учень пише каліграфічно букви, склади, слова в алфавітній послідовності та на дошці, зберігаючи паралельність рядків та однакову висоту слів.</p>
	<p>Змінювання займенників під час зміни іменників Особові займенники однини і множини. Змінювання займенників. Роздільне написання займенників і прийменників. Побудова сполучень слів і речень із займенниками в різних формах. Вправи на використання займенників для зв'язку речень у текстах. Використання зай-</p>	<p>Учень розрізняє особові займенники в однині та множині; володіє навичками правопису займенників та прийменників; будує сполучення слів та речень із займенниками в різних формах; використовує займенники для зв'язку речень у текстах замість лексичних пов-</p>

	менників замість лексичних повторів.	торів.
	<i>Розвиток навичок мовленнєвої діяльності</i> Уміння після одного прослуховування помічати	Учень уміє спостерігати за текстом і виявляти у
	слова, які вимовлені двічі і більше раз. Уміння удосконалювати текст. Уміння працювати з деформованим текстом: замінити недоречно повторювані слова. Уміння вдосконалювати написане.	ньому повтори; удосконалює текст; працює з деформованим текстом по перестановці абзаців, недоречно вжитих слів.
	<i>Графічні навички письма. Техніка письма. Культура оформлення письмових робіт</i> Індивідуальний підхід до удосконалення навичок письма. Поступове прискорення письма в міру індивідуальних можливостей.	Учень поступово, в міру можливостей прискорює темп письма.
	Відмінювання прикметників та їх правопис Спостереження за змінюванням прикметників, у сполученні з іменниками, за родами, числами, відмінками. Правопис відмінкових закінчень прикметників в однині. Вимова та пра-	Учень спостерігає за змінюванням прикметників у сполученні з іменниками за родами, числами, відмінками; орієнтується у відмінкових закінченнях прикметників у однині та

	<p>вопис прикметників із суфіксами -ськ-, -зьк-, -цьк-. Правопис відмінкових закінчень прикметників у множині. Порівняння</p>	<p>множині; вимовляє і правильно пише прикметники із суфіксами -ськ, -зьк-, -цьк; порівнює закінчення з</p>
	<p>закінчень прикметників з основою на твердий та м'який приголосний звук в однині та множині. Паралельні форми закінчень прикметників чоловічого і середнього родів у місцевому відмінку множини (-ому, -ім).</p> <p>Конструювання сполучень і речень з прикметниками в різних відмінкових формах і введення їх у текст.</p> <p>Спостереження за точним і правильним вживанням прикметників у прочитаних творах. Розвиток умінь правильно і точно вживати прикметники при побудові зв'язних висловлювань.</p>	<p>основою на твердий та м'який приголосний звук в однині та множині; знає про паралельні форми закінчень прикметників чоловічого і середнього родів у місцевому відмінку множини;</p> <p>конструює сполучення і речення з прикметниками в різних відмінкових формах, вводить їх у текст;</p> <p>спостерігає за точним і правильним вживанням прикметників.</p>
	<p><i>Розвиток навичок мовленнєвої діяльності</i></p> <p>Уміння вибрати із даного ряду слів те, яке подібне або протилежне за значенням першому слову, розділити слова на групи за</p>	<p>Учень</p> <p>добирає до тексту прикметники-синоніми чи прикметники-антоніми; розподіляє прикметники за даною вчителем</p>

	<p>певною ознакою. Уміння вибірково переказувати текст за опорними образними словосполучен-</p>	<p>ознакою; вибірково переказує текст за опорними образними словосполученнями</p>
	<p>нями та з елементами опису. Уміння повторити зразок зв'язного висловлювання, внести деякі доповнення, зміни до тексту. Уміння правильно інтонувати речення з однорідними членами. Уміння скласти і записати 3-4 зв'язних між собою речення, які описують зміст малюнка.</p>	<p>з елементами опису; уміє відредагувати текст, ввівши деякі доповнення чи зміни до тексту згідно із стилем мовлення; інтонує правильно з перелічуваною інтонацією речення з однорідними членами речення; уміє складати і записувати 3-4 зв'язних між собою речення, які описують зміст малюнка.</p>
	<p><i>Графічні навички письма. Техніка письма. Культура оформлення письмових робіт</i> Закріплення графічних навичок письма. Поступове прискорення письма в міру індивідуальних можливостей.</p>	<p>Учень дотримується правил правильного каліграфічного письма; по можливості прискорює темп письма.</p>
	<p>Змінювання дієслів та їх правопис Неозначена форма дієслова. Загальне ознайомлення зі змінюванням дієслів</p>	<p>Учень вміє писати дієслова в неозначеній формі; робить частковий морфо-</p>

	(часи, числа, особи, роди).	логічний розбір дієслова (час, число, особа, рід для минулого часу);
	<p>Спостереження за змінюванням дієслів у тексті за часами. Часи дієслова. Переконструювання словосполучень зі зміною граматичної форми (заміни однієї часової форми іншою) та з'ясування змін. Добір часових форм дієслова залежно від змісту тексту та визначення їх.</p> <p>Спостереження за змінюванням дієслів різних часів. Особливості змінювання дієслів минулого часу. Змінювання дієслів за особами і числами у теперішньому і майбутньому часі.</p> <p>Переконструювання словосполучень із заміною неозначеної форми особовою і навпаки.</p> <p>Спостереження за особовими закінченнями дієслів у текстах. Дієвідміни дієслова та значення їх знань у правильному написанні дієслів.</p> <p>Дієслова на -ся (літера-</p>	<p>спостерігає за зміною часів дієслів у тексті;</p> <p>обґрунтовує заміну однієї часової форми іншою;</p> <p>володіє навичками зміни дієслів у всіх трьох часових формах;</p> <p>перетворює неозначену форму на особову і навпаки;</p> <p>спостерігає за особовими закінченнями дієслів у текстах; правильно визначає дієвідміни дієслова;</p> <p>правильно вимовляє і</p>

	турна вимова та правопис). Спостереження за значен-	пише дієслова на -ся ;
	ням дієслів на -ся у тексті. Уміння утворювати (за зразком) різні форми дієслів на -ся і вживати їх у мовленні та на письмі.	утворює різні форми на -ся .
	<p><i>Розвиток навичок мовленнєвої діяльності</i></p> <p>Уміння правильно пояснити лексичне значення дієслів, вміти вживати у мовленні дієслова з прямим та переносним значенням, вибирати з одного ряду дієслів те, яке подібне або протилежне за значенням першому слову, будувати словосполучення із синонімічними дієсловами різних семантичних груп та спільнокореновими.</p> <p>Уміння дотримуватися правил мовленнєвого етикету, культури спілкування; висловлювати та обґрунтовувати свої думки, доповнити текст на основі власного життєвого досвіду, використовуючи твір-міркування.</p> <p>Уміння прочитати і самос-</p>	<p>Учень</p> <p>уміє правильно пояснити лексичне значення дієслова; вживає дієслова в прямому і переносному значенні; добирає дієслова-синоніми та дієслова-антоніми; будує словосполучення із синонімічними дієсловами різних семантичних груп та спільнокореновими;</p> <p>дотримується правил мовленнєвого етикету; обґрунтовує свої думки; доповнює текст; пише твори-міркування;</p> <p>уміє виразно з інтона-</p>

	тійно зрозуміти текст, що	цією прочитати текст;
	міститься у вправі підручника, замінити особу оповідача на іншу. Уміння скласти і записати в потрібній часовій формі 3-4 зв'язаних між собою речення, які описують навчальну ситуацію на уроці; працювати з деформованим текстом, вилучаючи речення, яке стоїть не у відповідній часовій формі; скласти і записати лічилку, використовуючи дієслова у всіх часових формах.	розуміє зміст прочитаного; вміє замінити особу оповідача; уміє складати в потрібній часовій формі 3-4 зв'язаних між собою речення; працює з деформованим текстом, вилучаючи речення, яке стоїть не у відповідній часовій формі; складає і записує лічилки, використовуючи дієслово у відповідній часовій формі.
	Графічні навички письма. Техніка письма. Культура оформлення письмових робіт Закріплення графічних, технічних навичок письма. Удосконалення умінь плавного, ритмічного письма у сітці зошита в одну лінію. Корекційна робота щодо удосконалення навичок письма.	Учень володіє графічними і технічними навичками письма; удосконалює навички плавного, ритмічного письма в зошиті в одну лінію.
	Прислівник Незмінюваність – основна граматична ознака прислівників. Правопис найуживаніших	Учень знає основну граматичну ознаку – незмінюваність; володіє правописом при-

	<p>прислівників. Використання орфографічних словників для правильного написання прислівників.</p> <p>Вимова та правопис слів для запам'ятовування: ввечері, вдень, взимку, влітку, восени, вперед, вранці, вчора, ззаду, ліворуч, назад, напам'ять, попереду, посередині, праворуч, тепер, щогодини, щоденно, щотижня.</p>	<p>словників; використовує орфографічний словник для перевірки правильності написання прислівників;</p> <p>правильно вимовляє і пише прислівники.</p>
	<p><i>Розвиток навичок мовленнєвої діяльності</i></p> <p>Уміння після одного прослуховування виділяти із тексту прислівники; добирати близькі та протилежні за значенням прислівники; уміти скласти свою думку, зв'язати її зі своїм життєвим досвідом; поширювати речення за допомогою прислівників.</p> <p>Уміння помічати прислівники вимовлені з відхиленням від норм. Уміння внести деякі доповнення, зміни до тексту. Уміння удосконалювати написане.</p>	<p>Учень</p> <p>уміє після одного прослуховування виділяти із тексту прислівники; добирає близькі та протилежні за значенням прислівники; уміє викладати свою думку, вживаючи прислівники, та поширювати речення за допомогою них;</p> <p>помічає неправильно вимовлені прислівники; вносить деякі доповнення до тексту; удосконалює написане.</p>

	<p>Графічні навички письма. Техніка письма. Культура оформлення письмових робіт</p> <p>Розвиток вільних рухів руки під час виконання розчерків. Письмо слів, у яких поступово зростає кількість безвідривного поєднання літер.</p> <p>Закріплення графічних, технічних навичок письма. Поступове прискорення письма в міру індивідуальних можливостей.</p>	<p>Учень</p> <p>вільно володіє виконанням розчерків на письмі; поступово зростає кількість безвідривного поєднання літер;</p> <p>достатньо володіє графічними і технічними навичками письма; пришвидшує темп письма.</p>
	<p>Числівник</p> <p>Вимова і правопис найуживаніших числівників з наступною перевіркою за орфографічним словником. Уміння поставити питання до числівників.</p> <p>Вимова та правопис слів для запам'ятовування: шістнадцять, п'ятдесят, п'ятдесяти, п'ятсот, шістдесят, шістдесяти, шістсот, сімдесят, сімдесяти, вісімдесят, вісімдесяти, мільйон.</p>	<p>Учень</p> <p>правильно вимовляє числівники; перевіряє вимову і правопис за відповідними словниками; уміє ставити питання;</p> <p>пам'ятає вимову і правопис словникових числівників.</p>

	<p>Розвиток навичок мовленнєвої діяльності</p> <p>Уміння вживати числівники у мовленні. Засвоєння вимовляння відмінкових форм окремих числівників (11, 14, 16, 50, 60, 70, 80, 1000).</p> <p>Уміння після одного прослуховування тексту вибрати з нього числівники.</p>	<p>Учень</p> <p>уміє вживати числівники у мовленні; володіє відмінковими формами окремих числівників;</p> <p>уміє вибирати після одного прослуховування числівники.</p>
	<p>Графічні навички письма. Техніка письма. Культура оформлення письмових робіт</p> <p>Письмо буквосполучень та слів, у яких поступово зростає кількість безвідривно поєднаних літер до 6 графем (сир, день, злива, очерет). Запис таких буквосполучень, слів з підручника чи словника. Вироблення самоконтролю рухових дій у процесі письма таких поєднань.</p> <p>Уміння складати запрошення з використанням числівників.</p>	<p>Учень</p> <p>володіє правописними навичками безвідривно поєднувати літери (до 6 графем);</p> <p>уміє складати запрошення з використанням числівників.</p>
7	<p>Речення. Правопис</p> <p>Спостереження за вживанням речень у текстах: види речень за метою вислов-</p>	<p>Учень</p> <p>розпізнає види речень за метою висловлювання;</p> <p>визначає головні та</p>
	речень за метою вислов-	

	<p>лювання; головні і другорядні члени речення; зв'язок слів у реченнях за допомогою закінчень, прийменників; поширені речення.</p> <p>Відновлення змісту деформованих речень. Складання речень за зразком, за схемою.</p> <p>Спостереження за вживанням речень з однорідними членами. Поняття про однорідні члени речення. Головні і другорядні члени речення. Кома при однорідних членах речення.</p> <p>Поєднання однорідних членів за допомогою інтонації, сполучників і, та, а, але. Інтонація перелічування та протиставлення. Складання речень з однорідними членами, поширення їх залежними словами. Уміння ставити питання до однорідних членів речення.</p> <p>Побудова складних речень</p>	<p>другорядні члени речення; встановлює зв'язок слів у реченні за допомогою закінчень, прийменників; поширює речення;</p> <p>вміє працювати з деформованими реченнями; складає речення за зразком або за схемою; вживає у мовленні однорідні члени речення; визначає головні та другорядні члени речення; ставить кому при однорідних членах речення;</p> <p>поєднує однорідні члени речення за допомогою інтонації або сполучників; користується інтонацією перелічування та протиставлення; складає речення з однорідними членами речення та поширює їх залежними словами; уміє ставити питання до однорідних членів речення;</p> <p>будує складні речення за</p>
	<p>за зразком, за схемою, за малюнком, створеними си-</p>	<p>зразком, за схемою, за малюнком, створеними</p>

	<p>туаціями. Найуживаніші сталі словосполучення (фразеологізми без уживання терміна).</p>	<p>ситуаціями; використовує у своєму мовленні сталі словосполучення з метою образності.</p>
	<p><i>Розвиток навичок мовленнєвої діяльності</i> Уміння співвіднести кілька речень з малюнком і вибрати те, що відповідає малюнку. Уміння висловити свою думку про предмет висловлювання. Уміння інтонаційно правильно читати речення, різні за метою висловлювання, окличні речення, звертання. Уміння правильно інтонувати речення зі звертаннями, що стоять на початку, в середині, в кінці речення; речення з однорідними членами, в яких є узагальнюючі слова. Уміння робити усвідомлені паузи в реченні. Уміння прочитати мовчки 2-3 речення, що відрізняються словами і зрозуміти різницю в значенні схожих,</p>	<p>Учень співвідносить кілька речень з малюнком і вибирає те, яке відповідає малюнку; вільно висловлює свою думку; уміє правильно читати речення різні за метою висловлювання, із звертаннями, з однорідними членами речення; дотримується при читанні логічних пауз у реченні; читає мовчки 2-3 речення, що відрізняються словами; розуміє їх різницю; знаходить те</p>
	<p>але не однакових речень. Уміння прочитати 2-3 речення і знайти серед них</p>	<p>речення, яке відповідає даному вчителем завданню;</p>

	<p>те, яке відповідає зазначеному вчителем змісту.</p> <p>Уміння скласти і записати зв'язані між собою речення, які описують зміст малюнка, навчальну ситуацію.</p> <p>Уміння працювати з деформованим текстом: вилучити речення, яке не відповідає темі, додати відсутнє речення, забезпечити зв'язок між реченнями тексту.</p>	<p>уміє складати твори-описи малюнка чи навчальної ситуації;</p> <p>уміє працювати з деформованим текстом; вилучає невідповідні речення, замінює іншими; забезпечує зв'язок між реченнями; встановлює за допомогою запитань зв'язок слів у реченні.</p>
	<p><i>Графічні навички письма. Техніка письма. Культура оформлення письмових робіт</i></p> <p>Уміння зображувати від руки умовні позначення, які стосуються речення.</p> <p>Оформлення письмових робіт відповідно до вимог, які зазначені в «Контролі та оцінюванні письмових робіт». Індивідуальний підхід до удосконалення навичок письма.</p>	<p>Учень</p> <p>уміє зображувати від руки умовні позначення, що стосуються речення; правильно і каліграфічно оформляє письмові роботи відповідно до вимог програми; удосконалює навички письма в зошиті та на дошці.</p>
22	<p>Розвиток зв'язного мовлення</p> <p>Повторення вивченого про будову тексту, його тему,</p>	<p>Учень</p> <p>володіє матеріалом про будову, тему, мету, заго-</p>

<p>мету, заголовок та типи текстів. Поділ текстів на абзаци.</p> <p>Практична робота по визначенню теми висловлювання у текстах-розповідях, описах, міркуваннях та формулювання основної думки.</p> <p>Спостереження за використанням зв'язку речень у тексті за допомогою слів: він, вона, воно, вони; цей, ця, це; той, та, те; спочатку, потім, після цього, нарешті та ін.</p> <p>Спостереження за вживанням слів у текстах для найточнішого висловлення думки. Поняття про художні засоби як основу написання різних типів текстів. Образні вислови.</p> <p>Практичне ознайомлення з епітетами, метафорами, порівняльними зворотами, фразеологізмами.</p>	<p>ловок текстів та знає типи текстів; вміє визначати абзаци в тексті;</p> <p>визначає тему висловлювання в різних типах текстів; формулює самостійно основну думку;</p> <p>використовує для зв'язку речень у тексті займенники та прислівники;</p> <p>уміє визначати у текстах слова, які особливо точно і красиво передають висловлену думку; знаходить у творах образні слова, художні засоби;</p> <p>користуючись опорою, розрізняє і використовує найпростіші епітети, метафори, порівняльні</p>	<p>звороти та фразеологізми;</p> <p>знає вивчені орфографічні та пунктуаційні правила та застосовує їх у</p>
<p>Повторення вивчених орфограм та основних пунктуаційних правил – як</p>		

	<p>основа грамотного написання творів різних типів.</p> <p>Написання текстів-описів з практичним використанням художніх засобів (науково-популярні, художні).</p> <p>Написання текстів-розповідей за опорними словами, за спостереженнями, аналогією з прочитаним, за картиною.</p> <p>Написання текстів-міркувань.</p> <p>Написання казок.</p> <p>Написання переказів: за поданим планом, за колективно складеним планом, за малюнком, за прочитаним текстом, за прослуханим текстом.</p> <p>Оформлення текстів з прямою мовою.</p> <p>Удосконалення змісту та</p>	<p>написанні творів;</p> <p>записує тексти-описи (за опорними словами, за спостереженнями, аналогією з прочитаним, за картиною) відповідно до вимог;</p> <p>записує тексти-розповіді (за опорними словами, за спостереженнями, за аналогією з прочитаним, за картиною) відповідно до вимог;</p> <p>записує тексти-міркування відповідно до вимог;</p> <p>записує казки відповідно до вимог;</p> <p>пише перекази відповідно до вимог;</p> <p>правильно записує речення з прямою мовою;</p> <p>вміє під керівництвом</p>
	<p>форми власних текстів під керівництвом учителя і самостійно: відповідність висловлювання заданій темі; наявність у тексті складових частин та абзаців;</p>	<p>учителя і самостійно удосконалювати зміст тексту: дотримується складових частин тексту та логіки його викладу; усуває одноманітні кон-</p>

	<p>дотримання логіки викладу; усунення одноманітних конструкцій речень, невірних повторень тощо.</p>	<p>струкції, невиправдані повтори; дотримується у тексті абзаців.</p>
	<p><i>Розвиток навичок мовленнєвої діяльності</i> Уміння дотримуватися правил мовленнєвого етикету, культури спілкування. Уміння переказати (детально, вибірково) текст з опорою на поданий або колективно складений план. Уміння висловити свою думку про предмет висловлювання, обґрунтувати її, доповнити текст образними висловами. Уміння писати детальний або вибірково переказ (40-60 слів) за колективно і самостійно складеним планом, з опорою на допоміжні матеріали, або усно переказувати (70-90 слів). Уміння удосконалювати</p>	<p>Учень дотримується правил мовленнєвого етикету, культури спілкування; вміє переказувати текст (детально чи вибірково) з опорою на план і без нього; вміє висловлювати власну думку, обґрунтовувати її; доповнює текст образними висловами; володіє навичками писати детальні або вибірково перекази; удосконалює текст;</p>
	<p>текст. Уміння переглядати, миттєво розпізнавати окремі характеристики друкованого матеріалу: розрізняти очима в тексті з діалогом слова дійових осіб, виділені з допомогою</p>	

	<p>тире або лапок, а також слова автора.</p> <p>Уміння самостійно скласти письмове висловлювання про прочитаний твір, епізод переглянутого фільму, ситуації з життя класу або сім'ї та ін., висловити своє ставлення до предмета висловлювання. Уміння скласти казку. Переказування, розігрування відомих дітям казок.</p> <p>Уміння обговорювати свої письмові роботи в парах, групах; побачити позитивні сторони роботи, дати поради щодо її доопрацювання. Уміння вдосконалювати написане.</p>	<p>самостійно складає анотацію до прочитаного твору, переглянутого фільму; описує ситуації з життя класу або сім'ї; висловлює своє ставлення до оточуючого; володіє уміннями складати казки; переказує та інсценізує відомі дітям казки; обговорює в парах письмові роботи; вказує на позитивні та негативні сторони твору; дає поради щодо покращення; удосконалює написане.</p>
	<p>Графічні навички письма. Техніка письма. Культура оформлення письмових робіт</p> <p>Оформлення письмових</p>	<p>Учень</p> <p>вміє оформляти письмові роботи згідно до вимог поданих в «Контролі та оцінюванні письмових робіт».</p>
	<p>робіт відповідно до вимог, які зазначені в «Контролі та оцінюванні письмових робіт».</p>	
<p>5</p>	<p>Повторення і узагальнення вивченого. Мова і мовлення</p> <p>Роль мови як засобу спіл-</p>	<p>Учень</p> <p>правильно пояснює</p>

<p>кування, пізнання. Вимоги до усного і писемного мовлення.</p> <p>Звуки і букви. Склад. Наголос. Алфавіт Голосні, приголосні звуки; дзвінки і глухі, тверді і м'які приголосні. Склад. Наголос. Український алфавіт.</p> <p>Слово. Значення слова Роль слів у спілкуванні. Пряме і переносне значення слів, багатозначність, синоніми, антоніми. Основні правила правопису слів. Словникові слова. Орфографічний словник.</p>	<p>кування, пізнання. Вимоги до усного і писемного мовлення.</p> <p>Звуки і букви. Склад. Наголос. Алфавіт Голосні, приголосні звуки; дзвінки і глухі, тверді і м'які приголосні. Склад. Наголос. Український алфавіт.</p> <p>Слово. Значення слова Роль слів у спілкуванні. Пряме і переносне значення слів, багатозначність, синоніми, антоніми. Основні правила правопису слів. Словникові слова. Орфографічний словник.</p>	<p>роль мови у житті людини; обґрунтовує необхідність вимог до усного і писемного мовлення та застосовує їх практично; знає український алфавіт; правильно виконує звуко-буквений аналіз слів; ділить слова на склади, правильно ставить наголос; може розташувати слова в алфавітному порядку;</p> <p>уміє правильно і точно вживати слова у мовленні, використовуючи слова з прямим і переносним значенням; синоніми, антоніми; уміє правильно записувати словникові слова; користується словниками;</p>
<p>Будова слова Закінчення. Основа слова. Частина основи: корінь, префікс, суфікс. Основні орфограми у частинах слів. Частина мови Іменник, прикметник, дієслово, прийменник, займенник, числівник, прислівник.</p>	<p>Будова слова Закінчення. Основа слова. Частина основи: корінь, префікс, суфікс. Основні орфограми у частинах слів. Частина мови Іменник, прикметник, дієслово, прийменник, займенник, числівник, прислівник.</p>	<p>знає частини слова і правильно їх визначає; застосовує на письмі основні орфограми;</p> <p>уміє робити частковий морфологічний розбір вивчених частин мови;</p>

	<p>Речення Основа речення. Види речень.</p>	<p>визначає основу речення; правильно використовує у мовленні види речень; грамотно і каліграфічно їх записує;</p>
	<p>Текст Будова тексту. Види текстів.</p>	<p>уміє будувати і грамотно записувати різні види текстів, дотримуючись їх будови.</p>

Основні навчальні досягнення учнів 4 класу на кінець року

Учні повинні знати:

– український алфавіт, букви на позначення голосних і приголосних звуків; способи позначення м'якості приголосних звуків; букви на позначення дзвінких і глухих приголосних звуків;

– значущі частини слова: основа, закінчення, корінь, суфікс, префікс;

– частини мови та їх граматичні ознаки;

– види речень за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні) та за інтонацією (окличні, неокличні); головні і другорядні члени речення.

Учні повинні вміти:

– розрізняти на слух голосні і приголосні звуки, тверді і м'які, дзвінкі і глухі приголосні звуки;

– розташовувати слова за алфавітом, орієнтуючись на другу і третю літери в слові; користуватися різними словниками для молодших школярів;

– визначати наголос у словах;

– слухати і розуміти після одного прослуховування усне висловлювання (час звучання орієнтовно 4 хвилини);

– складати діалог (5-6 реплік);

– переказувати (детально, вибірково) текст (70-90 слів);

– складати усне висловлювання (1-2 хв.);

– читати вголос, правильно вимовляючи слова та інтонуючи речення різні за метою висловлювання, за емоційним забарвленням; із звертанням, яке стоїть на початку, в середині або в кінці речення, з однорідними членами речення, логічно правильно поділяючи речення на частини;

– писати переказ розповідного тексту з елементами опису або міркування (40-60 слів);

– добирати до тексту заголовки відповідно до теми і основної думки тексту; знаходити в тексті зачин, основну частину і кінцівку; ділити текст на частини за поданим планом і самостійно; зв'язувати два речення за допомогою слів: **він, цей, такий, тоді, спочатку, потім, по-перше, по-друге**;

– розрізняти на слух і на письмі розповідні, питальні, спонукальні, а також окличні речення, речення із звертанням; скласти за малюнком, за описаною ситуацією речення, різні за метою висловлювання і за інтонацією, речення зі звертанням, які складаються з одного або кількох слів і розміщених на початку, в середині або в кінці речення;

– об'єднувати два простих речення в складне;

– знаходити, визначати закінчення в слові, поданому в кількох формах;

– знаходити, визначати корінь у ряді поданих спільнокореневих слів, префікс, суфікс у ряді слів з одним і тим самим префіксом, суфіксом;

– ділити на групи слова, які відповідають на питання різних частин мови; знати назви відповідних частин мови;

– визначати рід і число іменників і прикметників; знати назви відмінків і питання до них; утворювати різні форми іменників і прикметників за зразком, за питаннями; знаходити наголошені і ненаголошені голосні в закінченнях іменників і прикметників;

– ставити питання до числівників, будувати сполучення слів з числівниками;

– ставити питання до займенників, які подані у різних відмінкових формах;

– ставити питання до дієслів, поданих в різних формах, розрізняти дієслова за часами, родами, особами, утворювати

відповідні форми за зразком, за питаннями; знаходити ненаголошені голосні в особових закінченнях;

– розрізняти прислівники, ставити до них питання; будувати сполучення слів з ними;

– списувати текст (60-80 слів) з рукописного і друкованого тексту;

– записувати під диктовку текст (60-80 слів).